

Biologiya darslarida keys-stadi ta'lim texnologiyasidan foydalanishning afzalliklari

K.R.Yo'ldashev - Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat Universiteti biologiya kafedrası dotsenti, b.f.f.d., kopalboyoldashev@gmail.com

O.M.Nurmuxammetova Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat Universiteti biologiya yo'nalishi talabasi, ozodanurmuhammedova9@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Zoologiya darslarida "Qushlar sinfi bobiga oid mavzularni o'qitishda mini- keyslardan foydalanishning afzalliklari haqida fikr-mulohazalar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Keys-stadi, ornitologiya, muammoli vaziyat, sabab, yechim, mini keys, pedagogik texnologiya.

Аннотация. В данной статье представлены соображения о преимуществах использования мини-кейсов при преподавании тем, относящихся к разделу "Класс птиц" на уроках зоологии.

Ключевые слова: Кейс-стади, орнитология, проблемная ситуация, причина, решение, мини-кейс, педагогическая технология.

Abstract. This article discusses the advantages of using mini-cases in teaching topics related to the "Birds Class" chapter in Zoology lessons.

Keywords: Case study, ornithology, problem situation, cause, solution, mini case, pedagogical technology.

Kirish. Pedagogik texnologiya – o'qitish shakllarini optimallashtirish maqsadida o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonida inson salohiyativa texnik resurslarni qo'llash, ularning o'zaro ta'sirini aniqlashga imkonberadigan tizimli metodlar o'quv qo'llanmasidir. Bu yerda, inson salohiyati deyilganda, o'qituvchining pedagogik va o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyati, texnik resurslar deganda o'qitish metodlari vavositalari nazarda tutilmoqda. Boshqa fanlar kabi biologiya fanlarini o'qitishda turli xil zamonaviy metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalar qo'llanilmoqda. Ana shunday texnologiyalardan biri keys-stadi texnologiyasi hisoblanadi.

Keys-stadi inglizcha cese- aniq vaziyat, study – ta'lim so'zlarining birikuvidan hosil qilingan bo'lib, aniq vaziyatlarni o'rganish, tahlil etish va ijtimoiy ahamiyatga ega natijalarga erishishga asoslangan ta'lim uslubidir. Mazkur metod muammoli ta'lim

metodidan farqli ravishda real vaziyatlarni o`rganish asosida aniq qarorlar qabul qilishga asoslanadi. Agar u o`quv jarayonida ma`lum bir maqsadga erishish yo`li sifatida qo`llansa, metod xarakteriga ega bo`ladi, biror bir jarayonni tadqiq etishda bosqichma-bosqich, ma`lum bir algaritm asosida amalga oshirilsa, texnologik jihatni o`zida aks ettiradi.

Natija va munozara. Bu texnologiya asosida mini keyslardan foydalanish samarali natija beradi. Mini keyslardan o`rta maktab, litsey, kollej va oliy ta`lim muassalarida foydalanish mumkin. Bunda muammoli vaziyat o`quvchilar (talabalar) orasida muhokama qilinadi. O`qituvchi vaziyatni 45 minutlik yoki 90 minutlik darsga moslashi mumkin.

Muammoli vaziyat

Xordalilar tipiga kiruvchi sinflar ichida tur sonining ko`pligi jihatdan qushlar sinfi oldingi o`rinda tursa ham keyingi yillarda yovvoyi qushlarning soni juda kamayib ketgan. O`zbekistonda ayrim tur qushlar umuman yo`qolib ketish arafasida turibdi. Bu hozirgi kunnig dolzarb muammolardan biridir.

Sabablar

Birinchidan. Qushlar va boshqa organizmlar uchun ular yashayotgan, muhit toza va tarkibi normal holatda bo`lishi kerak. Keyingi yillarda daryo, ko`l va boshqa tabiiy suv havzalariga, atmosferaga turli xil ishlab chiqarish korxonalaridan ajralib chiqayotgan chiqindilar ajralib chiqmoqda. Bu esa suvdagi kislorod miqdorini kamaytirib, suvdagi va boshqa yashash joylaridagi oziq moddalar tarkibini o`zgartirmoqda, hatto zaharlamomqda.

Ikkinchidan. Qishloq xo`jalik ekinlarini ekish maqsadida tabiiy muhitlar, ko`llar va chuchuk suvli botqoqliklar ekin maydonlariga aylantirilmoqda. Natijada qushlar ko`payib rivojlanadigan, tuxum qo`yadigan va yashirinadigan makonlar yo`qolib bormoqda. Qushlarning tabiiy yashash muhiti qisqarmoqda, bu esa ularning sonini nihoyatda kamayishiga olib kelmoqda.

Uchinchidan. Orol dengizining (O`zbekiston) suv sathining haddan ziyod kamayib ketishi, suv va tuproq sho`rlanishining me`yorida ortib ketishi natijasida chuchuk suvlardagi mineral tuzlar miqdorining nihoyatda ortib ketishi kuzatilmoqda.

**To`rtinchidan.** Ovlanadigan qushlarning ovlash mavsumining belgilanishiga qaramasdan har yili minglagan qushlar ovlanadi. Qushlarning rejasiz, keragidan ortiq ovlanishi, hatto brokanerlarning yashirincha yo`llar bilan qushlarni ovlashi, mahalliy aholini iqtisodiy foyda ko`rish maqsadida ov qilishi buning yaqqol misolidir.

Beshinchidan. Ornitologiya fani rivojlanib borishiga qaramasdan ko`plab ilmiy

adabiyotlarni nashr qilinishiga qaramasdan ba'zi tur qushlarning tur tarkibi, biologiyasi, ekologiyasi va ko'paytirish yo'llari to'liq o'rganilgan emas.

Oltinchidan. O'zbekistonning ko'plab hududlarida qushlarni ko'paytirish va muhofaza qilish tadbirlari aniq reja asosida to'liq ishlab chiqilmagan.

Guruhlarga beriladigan savollar:

1. Sizning fikringizcha ushbu matnda muallif qanday muammoni ko'tarib chiqqan?

2. Matnda muammolarni tasdiqlovchi qanday dalillar mavjud?

3. Vaziyatdagi beparvolik, loqaydlik tufayli vujudga kelgan salbiy illatlarni ajratib oling hamda ushbu muammoning kelib chiqish sababi nimada deb o'ylaysiz?

4. Matnda muammoni oldini oldish yo'llari qanday bayon etilgan?

5. Sizning fikringizcha ushbu muammoni qanday yechish mumkin?

Amaliy vaziyatni bosqichma-bosqich tahlil qilish va hal etish

bo'yicha talabalarga metodik ko'rsatmalar.

Keys-stadini yechish bo'yicha individual ish yo'riqnomasi

1. Avvalo, keys-stadi bilan tanishing. Muammoli vaziyat haqida tushuncha hosil qilish uchun bor bo'lgan butun axborotni diqqat bilan o'qib chiqing. O'qish paytida vaziyatni tahlil qilishga harakat qiling.

2. Birinchi savolga javob bering.

3. Ma'lumotlarni yana bir marotaba diqqat bilan o'qib chiqing. Siz uchun muhim bo'lgan satrlarni quyidagi harflar yordamida belgilang:

“D” harfi – muammoni tasdiqlovchi dalillar,

“S” harfi – muammo sabablarini,

“O.O.Y.” harflari – muammoni oldini olish yo'llari.

4. Ushbu belgilar 2,3,4 savollarga yechim topishga yordam beradi.

5. Yana bir bor savollarga javob berishga harakat qiling.

Guruhlarda keys-stadini yechish bo'yicha yo'riqnoma

1. Individual yechilgan keys-stadi vaziyatlar bilan tanishib chiqing.

2. Guruh sardorini tanlang.

3. Vatman qog'ozlarda quyidagi jadvalni chizing

Muammoni tahlil qilish va yechish jadvali

Muammoni tasdiqlovchi dalillari	Muammoni kelib chiqish sabablari	Muallif tomonidan taklif qilingan yechim	Guruh yechimi

4.Ishni yakunlab, taqdimotga tayyorlang.

Dars davomida har bir kichik guruh talabalari muammoli vaziyatni tahlil qiladilar va yechimini izlab topadilar.Muammo yechimini og`zaki,ko`rgazmalar yoki taqdimot asosida bayon qiladilar.

Xulosa.Bunday mini keyslardan foydalanganda talabalarning(o`quvchilarning) mustaqil va erkin fikrlashi, o`z g`oyasini ifoda etish qobiliyatining rivojlanganligi,fanga nisbatan qiziqishini yanada ortishi, o`z shaxsiga nisbatan mas`uliyatlilik hissining kuchayganligi hamda jamoa bo`lib ishlash ko`nikmasining paydo bo`lganligi kuzatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1.K.R.Yo`ldashev ,G.K.Isakova,M.O.Atayeva. Zoologiya darslarini o`qitishda keys stadi ta`lim texnologiyasidan foydalanish. CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD.Volume 02, Issue 1, 2025

2. Abdullayeva M.M,Fuzailova G.S.,Sodiqova K.A.Qo`ziyev Sh.N. Biologiya o`qitish metodikasi.Toshkent .2022.

3..Dadayev S., Saparov Q. Umurtqalilar zologiyasi. Toshkent. Turon-Iqbol nashriyoti, 2019 yil. 720 b.

4.Tolipova J.O., A.T.Gafurov. Biologiya o`qitish metodikasi. Biologiya bakalavriat ta`lim yo`nalishi talabalari uchun darslik. T., 2012 y.